

Harun Güngör - Mustafa Argunşah, *Gagauz Türkleri Tarih-Dil-Folklor ve Halk Edebiyatı*, Kültür Bakanlığı / 1300, Türk Dünyası Edebiyatı / 17, Ankara 1991, X + 377.

Eser üç bölümden meydana geliyor. Ön sözde belirtildiğine göre I. ve II. bölümler Harun Güngör, III. bölüm Mustafa Argunşah tarafından hazırlanmış.

I. bölüm Gagauzlar üst başlığını taşıyor. Bu başlık altında Gagauzların yaşadığı yerler, Gagauzların menşei, Gagauz adı üzerine (görüşler), Gagauzların tarihi, Gagauzların dili incelenmiş.

II. bölümde Gagauz Folkloru başlığı altında; doğum, nişan-düğün, ölüm, kurban, giyim-kuşam, musikî, takvim, resim-damga, Gagauz inançlarında yaşayan olağan üstü varlıklar ve tabiatla ilgili inanışlar anlatılmış.

III. bölümde ise Gagauz Halk Edebiyatı ele alınmış. Bu başlık altında da, Gagauzların halk edebiyatı hakkında genel bilgiler verilmiş; ardından ata sözleri, deyimler, bilmeceler, türküler, maniler, çocuk şiirleri, tekerlemeler, çocuk oyunları, masallar, fıkralar, kıssalar ve Nasrettin Hoca fıkralarından örnekler sunulmuş.

Eserin sonunda, metinlerde geçen kelimelerden seçilmiş bir sözlük; bibliyografya; eserde kullanılan kısaltmalar; yer, şahıs ve eser adlarının bir arada sunulduğu bir indeks; bir harita ve resimler bulunuyor.

Erciyes Üniversitesi'nin iki dinamik ve gayretli bilim adamının el ele vererek hazırladığı bu eser, kamuoyunun adını son zamanlarda sık sık duyduğu, fakat hakkında fazla bir şey bilmediği Gagauzlar konusunda şu ana kadar ülkemizde yapılmış en ayrıntılı çalışmadır.

Eserin I. ve II. bölümlerinin yazarı Harun Güngör, yakın zamanlarda Gagauzlar hakkında yazılmış yazıların pek çoğuna imzasını koymuş, bu alandaki çalışmalarıyla haklı bir üne sahip olmuştur. Verdiği bilgiler, mevcut kaynakların karşılaştırılmasına dayanıyor. Varılan sonuçlar da hem millî, hem de ilmî ölçüler bakımından oldukça isabetlidir. Özellikle Gagauzların kökleri konusunda yapılan uzun incelemelerden sonra varılan "Gagauzlar; Peçenek, Uz ve Kumanlarla Anadolu Selçuklu Türklerinden meydana gelmiş, onların sentezi olan bir Türk topluluğudur" sonucu; bu, iki arada bir derede kalmış Türk topluluğu için hem millî, hem de ilmî bakımdan bir belge değeri taşımaktadır. Bu sonucun şimdiye kadar yapılan tartışmaları bitirmesini ve ansiklopedik bir bilgi olarak gerekli yerlerde kullanılmasını diliyoruz.

Gagauz folkloru ile ilgili bilgiler, bu Türk topluluğunun sosyal inanışlar ve yaşayış bakımından Anadolu Türkleri ve diğer Türk boyları ile ilişkilerini ve yakınlıklarını ortaya koyması bakımından çok önemli. Bu türden bilgilerin ışığında kurulan yeni kültürel bağlarla yapılacak karşılaştırmalı araştırmaların, asırlardır birbirinden habersiz yaşayan Türk topluluklarının sosyal ve siyasî yakınlaşmalarına temel oluşturacağına inanıyoruz.

Eserin 52. sayfasından sonuna kadar devam eden III. bölümün yazarı Mustafa Argunşah zengin bir Gagauz folkloru malzemesi sunuyor.

Bu bölümde verilen bilgilerden; Yemen türküsü, Sultan Aziz'e ağıt, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın anlatıldığı Sivastopol türküsü, Köroğlu rivayetleri, Beyoğlu, Alishimin kaşları kara, Aman doktor, Başım ağrıyor, Kiraz türküsü, Sendeki kaşlar gibi türküler, Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber gibi halk hikayeleri hakkında verilen bilgiler ve Divan-ü Lûgat-it Türk'le diğer Türk topluluklarının halk edebiyatı ile ilgili karşılaştırmalar oldukça ilgimizi çekti. Ayrıca verilen metinlerin alındığı kaynakların kısaltmalarla verilmesini faydalı bulduk.

Bu eserin, Gagauz Türkleri ile ilgili çalışmalar için bir el kitabı olacağını düşünüyoruz. Daha ileriki yıllarda yeni baskılarının yapılacağını umarak, yeni baskılarda bulunmasını faydalı gördüğümüz bazı hususlara temas etmek istiyoruz.

Gagauz Türkçesiyle ilgili metin yayınları, ülkemiz açısından yeni sayılır. Yapılacak metin yayınlarına rehberlik etmesi ve bazı tartışılan fonetik özelliklere ışık tutması bakımından bir çeviri yazı (transkripsiyon) alfabesinin konulması faydalı olurdu. Ön sözde, Gagauz alfabesindeki a ile gösterilen harfin e, E harfinin de a ile gösterildiği belirtilmiş. Bu bilgiler de faydalı olmakla beraber, bu kadar açıklama yeterli sayılmaz.

Gagauz halk şiirinde vezin ve kafiye bakımından farklı özellikler görülmektedir. Bu hususun açıklanması, ayrıca bu türden diğer şekil özelliklerine işaret edilmesi gerekirdi.

Yine ön sözde Gagauz harfleriyle metinleri verildiği ifade edildiği halde, sanıyorum teknik imkansızlıklar sebebiyle, sözü edilen metinler verilememiş. Eserin Kültür Bakanlığı tarafından basıldığı göz önünde bulundurulursa, bu tür teknik eksiklerin devlet imkanlarıyla bağdaştırılması oldukça zordur.

1989 nüfus sayımına göre Sovyetler Birliği'ndeki Gagauzlar'ın sayıları verilmekle beraber, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Türkiye'deki Gagauzlar'ın sayıları hakkında bilgi verilmemiş.

Bu ülkelerde yapılan nüfus sayımlarında Gagauzlar'ın sayıları hakkında ayrıca bilgiler verilmediğini göz önünde bulundurarak bunun güç bir iş ol-

duğunu kabul ediyoruz. Fakat bu ülkelerde yaşayan Gagauzların sayısı konusunda fikir verecek bazı rakamların da var olduğunu ifade etmek istiyoruz. Mesela, Mehmet Çavuş, "Bulgaristan'da Millî Azınlıklar", Türk Kültürü, yıl: 25, nu. 290, s. 243-246 adlı yazıda Bulgaristan'daki Gagauzlar'ın sayısı 340.000 olarak gösterilmektedir.

Bu önemli eserin Gagauzlar hakkında yapılacak bundan sonraki çalışmalara öncülük etmesini diliyor, yazarlardan yeni eserler bekliyoruz.

NEVZAT ÖZKAN

TÜRK DİLİ / *Aylık dil dergisi* ■ Sahibi ve sorumlu yöneticisi: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu adına Prof. Dr. HASAN EREN ■ Yazı kurulu: Prof. Dr. NEVZAT GÖZAYDIN (Başkan), Prof. Dr. İSMAİL PARLATIR, Prof. Dr. HAMZA ZÜLFİKAR ■ Yönetim yeri: Atatürk Bulvarı 217, Kavaklıdere - Ankara ■ Telefonlar: Yazı işleri ve abone santral 428 61 00 (5 hat) ■ Abone şartları: Yıllığı 50000, altı aylığı 25000 lira; öğretmen ve öğrencilere yıllık 40000, altı aylığı 20000 lira; dış ülkeler için yıllık 40 dolar ■ Posta çeki No. 128 238. ■ Dergilerin okul dışındaki bir adrese gönderilmesini isteyen öğretmen ve öğrenciler durumlarını gösterir bir belgeyi abone istekleriyle birlikte göndermelidirler. ■ Dergimize gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın geri verilmez. ■ Türk Dili, Millî Eğitim Bakanlığınca, Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 15 7. 1974 gün ve 11 077 sayılı yazıyla bütün okullara duyurulmuş ve salık verilmiştir. ■ Basıldığı yer: Ankara Üniversitesi Basım Evi ■ Ankara